

HET RUIMTESCHIP

HANDBOEK

ZORG

2015-2016

Inhoudsopgave

Inleiding

HOOFDSTUK 1: De zorgleerlingen

HOOFDSTUK 2: Zorg en begeleiding binnen de basisondersteuning:

- 2.1 Preventief handelen
- 2.2 Proactief handelen
- 2.3 Curatief handelen

HOOFDSTUK 3: De uitgangspunten van de zorg

- 3.1 De onderwijsbehoeften van de leerling staan centraal.
- 3.2 Referentiekader
- 3.3 Aandacht voor het positieve.
- 3.4 Constructieve samenwerking.
- 3.5 Systematiek en transparantie.

HOOFDSTUK 4: De cyclus van het handelingsgericht werken

- 4.1 Intakefase
- 4.2 Strategiefase
- 4.3 Onderzoeksfase
- 4.4 Zorgdocumenten
- 4.5 Schematische weergave van het handelingsgericht werken

HOOFDSTUK 5: Extra ondersteuning

- 5.1 de Procedure
- 5.2 Extra ondersteuning in de Komeet
- 5.3 Taken Komeet leerkracht
- 5.4 Ontwikkelingsperspectief

HOOFDSTUK 6: Afspraken

- 6.1 Overgang van groep 2 naar groep 3
- 6.2 Doubleren
- 6.3 Ontwikkelingsperspectief
- 6.4 Compacten en verrijken
- 6.5 Versnellen(klas overslaan)

Hoofdstuk 7: Sociaal-emotionele ontwikkeling

- 7.1 SCOL
- 7.2 Rots & watertraining
- 7.3 Kindercoach

Hoofdstuk 8: Ketenpartners

- 8.1 GGD - de jeugdgezondheidszorg op school
- 8.2 De case manager jeugd
- 8.3 Meldcode
- 8.4 Verwijsindex
- 8.5 Ambulante begeleiding cluster 2 leerlingen
- 8.6 Expertiseteam

8.7 IB-netwerk

Verklaring van veelgebruikte termen en afkortingen.

Bijlagen:

1. Handleiding Ondersteuningsstructuur
2. Handleiding 10-14-aanpak
3. Handleiding Commissie Passend Onderwijs
4. Handleiding HGPD en HGPD formulier
5. Handleiding behorende bij de meldcode huiselijk geweld & kindermishandeling
6. School ondersteuningsprofiel (SOP)
7. Format groepsanalyse en groslijst onderwijsbehoeften
8. Format evaluatie febr. 2016
9. Toets- / zorgkalender
10. Protocol agressieve kinderen
11. Protocol OPP en format OPP
12. Protocol time-out, schorsing en verwijdering
13. Protocol voorbehouden en risicovolle handelingen binnen het primair onderwijs.
14. Protocol communicatie met gescheiden ouders
15. Anti-pestprotocol
16. Algemene toestemmingsverklaring Hoogezand Sappemeer
17. Aanvraagformulieren toelaatbaarheidsverklaring (TLV)
18. Routing dyslexie
19. Sociale kaart Hoogezand-Sappemeer.

INLEIDING

De laatste jaren is de zorg op onze school sterk in ontwikkeling. Het accent in de zorg is verschoven van het geven van remedial teaching aan individuele kinderen, naar het meedenken met de leerkracht over een adequate aanpak van zorgleerlingen in de groep. Het maken van groepsevaluaties en analyses zijn daarbij de leidraad geworden.

De vragen van leerkrachten, ouders en leerlingen zijn het uitgangspunt van de zorg. Steeds wordt er gekeken hoe we de onderwijsleersituatie op school het beste kunnen aanpassen voor onze (zorg)leerlingen om een zo goed mogelijk leerrendement te behalen.

Het handelingsgericht werken is een goed en bruikbaar concept hierbij. Bij het handelingsgericht werken wordt uitgegaan van de leerling in zijn totaliteit. De leerlingkenmerken worden zo volledig mogelijk onderzocht en beschreven. Daarbij gaan we met name uit van de sterke punten van een leerling.

De kenmerken die beschreven worden hebben te maken met:

- de onderwijsbehoeften
- de onderwijsleeromgeving
- de thuissituatie
- het sociaal-emotioneel functioneren van de leerling
- de lichamelijke factoren

Als alle aspecten van een leerling in kaart zijn gebracht, formuleren leerkrachten, ouders, intern begeleider en waar mogelijk het kind zelf samen actiepunten en praktische adviezen voor de onderwijspraktijk van alledag. Hiermee moet een leerkracht direct aan de slag kunnen. Pedagogisch optimisme is daarbij ons uitgangspunt. We geloven in de ontwikkelingskracht van mensen.

Samen zoeken we naar kansen, mogelijkheden en compenserende factoren om een leerling vooruit te helpen, waarbij niet alleen de te behalen doelen voor de leerstof belangrijk zijn, maar ook het leren leren en het welbevinden van de leerling.

Dit document, geschreven voor alle betrokkenen bij Het Ruimteschip, is er op gericht een ieder inzicht te geven in onze zorgroute. Daarbij hebben wij onze extra ondersteuningsmogelijkheden uitgewerkt in arrangementen.

De uitgangspunten van dit handboek zijn:

- Praktische informatie voor alle medewerkers en betrokkenen bij Het Ruimteschip;
- Uniformiteit in begrippen, herkenbare werkwijze en eenduidige procedures bij het bieden van ondersteuning en begeleiding op ondersteuningsniveau;
- Definiëren van kenmerken van een leerling met specifieke onderwijsbehoeften;
- Systeem en werkwijze ondersteuning en begeleiding moet voor de leerling effectief en voor de leraar efficiënt zijn;

- Het handboek beschrijft een samenhangend systeem overeenkomstig de beginselen van Passend Onderwijs. Achter in dit handboek is een verklaring van veel gebruikte termen en afkortingen

HOOFDSTUK 1: De zorgleerlingen

Leerlingen die extra zorg nodig hebben worden door de leerkracht gesignaleerd. Extra zorg kan zich voordoen op het gebied van het leren, de werkhouding, het sociaal emotioneel functioneren, lichamelijke factoren of de thuissituatie van het kind.

De leerkracht verzamelt gegevens, neemt toetsen af en observeert de leerling.

Hiervoor maakt de leerkracht gebruik van:

- gegevens die door de ouders worden verstrekt
- verschillende observatie methodes (oa. Horeb)
- de toetsen van het leerlingvolgsysteem van CITO
- SCOL / leerlingSCOL
- de methode gebonden toetsen
- het SIDI protocol
- het Screeningsinstrument Dyslexie

Zijn er signalen voor zorg dan probeert de leerkracht deze eerst zelf op te lossen. Een leerkracht stelt het lesprogramma bij en geeft specifieke hulp in de groep. Verder praat hij/zij met ouders, met collega's en waar mogelijk met het kind om te komen tot een betere aanpak.

De leerkracht maakt een journaal van de gesprekken en beschrijft de onderwijsbehoeften en extra hulp in de groepsanalyses en de dagplanning.

Als deze maatregelen onvoldoende effect hebben bespreekt de leerkracht de leerling met de intern begeleider.

In hoofdstuk 3 wordt de procedure beschreven die wordt gevolgd zodra een kind is aangemeld bij de intern begeleider.

HOOFDSTUK 2: Zorg en begeleiding binnen de basisondersteuning.

2.1. Preventief handelen

Leerkrachten richten hun onderwijs zodanig in, dat zij hun onderwijs afstemmen op hun leerlingen, met als doel het leerproces effectiever te laten verlopen. Een leerling moet de lessen kunnen volgen. Het mag niet voorkomen dat een les veel te moeilijk voor een leerling is, of dat de leerlingen zich vervelen omdat de aangeboden stof veel te gemakkelijk is. De school werkt met verschillende niveaugroepen. Als blijkt dat een leerling bij zijn dagelijkse werk uitvalt, wordt daar tijdens de lessen direct op geanticipeerd. Dit wordt in de dagplanning opgeschreven.

Passend onderwijs houdt in dat het onderwijs, zoveel als mogelijk, afgestemd is op de verschillende leer- en ontwikkelingsmogelijkheden van de leerlingen. De

leerkracht sluit aan bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen. De leerkracht maakt daarbij gebruik van uiteenlopende materialen (o.a. groepsanalyses) en instructieroutes (EDI)

Deze preventieve ondersteuning is gebaseerd op het handelingsgericht werken (HGW), het opbrengst gericht werken (OGW) en de 1-zorgroute.

2.2. Proactief handelen

Bij het werken in de groep is het belangrijk dat zwakke leerlingen de kans krijgen om zelfstandig te kunnen werken en leren, zodat ook zij het gevoel hebben dat ze 'op eigen houtje' kunnen presteren.

Meerbegaafde leerlingen, hebben ook hun specifieke instructie- en ondersteuningsbehoeften.

De leerkracht toont in de dag- of weekplanning aan dat hij het onderwijsaanbod afstemt op de specifieke onderwijsbehoeften en hulpvragen van de leerlingen. In de planning is aangegeven welke leerlingen, op welk moment van de dag of week, specifieke ondersteuning krijgen. De activiteiten worden, waar mogelijk, kort en bondig geëvalueerd (steekwoorden opnemen).

2.3. Curatief handelen

Leerlingen die ondanks alle preventieve en proactieve zorg uit de boot dreigen te vallen komen in aanmerking voor de curatieve zorg. Zij hebben een ernstige achterstand opgelopen en er zal worden geprobeerd, deze weer in te halen. Wat er zal worden gedaan aan de kern van het probleem waardoor die achterstand is opgelopen, hoe en door wie, wordt beschreven in een ontwikkelingsperspectief (OPP). Soms is die achterstand niet meer in te halen en werkt de leerling volgens een aangepast programma. Het werken met ontwikkelperspectieven moet in beperkte mate toegepast worden.

HOOFDSTUK 3: De uitgangspunten van de zorg

3.1 De onderwijsbehoeften van de leerling staan centraal.

Als een kind niet mee kan komen met het groepsaanbod is het belangrijk de onderwijsbehoeften van deze leerling beter in kaart te brengen. We stellen ons de volgende vraag: Wat heeft deze leerling nodig om een bepaald doel te behalen, zowel pedagogisch als didactisch.

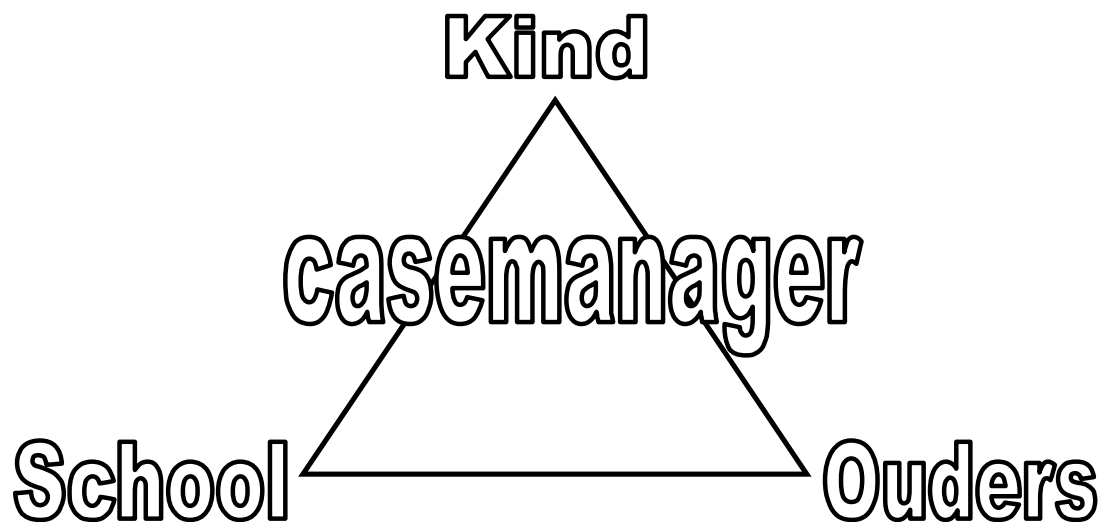
We moeten in gesprekken over leerlingen niet blijven hangen in een uitgebreide probleembeschrijving. Diagnostische kennis is belangrijk omdat we willen weten hoe we een leerling het beste kunnen begeleiden, maar we willen wel zo snel mogelijk doelen en acties formuleren waardoor er weer perspectief is voor de leerkracht, de ouders en het kind.

Om de onderwijsbehoeften in kaart te brengen praten de leerkracht(en), de ouders en de intern begeleider met elkaar. Ze vullen samen het formulier Handelingsgerichte Proces Diagnostiek (HGPD) in.

Als aanvulling kan de intern begeleider vakliteratuur raadplegen, het kind observeren of externe deskundigen inschakelen. In eerste instantie zijn dit:

- De gedragsspecialiste van het expertiseteam. Zij inventariseert de zorgleerlingen en schakelt de juiste hulpverlening in.

- De consultatief begeleidster van het expertiseteam die helpt bij het denken over de onderwijsbehoeften.
- De casemanager die werkt binnen de driehoek kind -ouders -school

3.2 Referentiekader.

Binnen het HGW is het belangrijk zich te realiseren dat een kind niet in een isolement werkt. Een kind leert in wisselwerking met zijn omgeving. De pedagogische en didactische aanpak van de leerkracht, de gehanteerde methodes, de opdrachten, de sfeer in de groep en de ondersteuning vanuit thuis doen ertoe. De diagnostiek van de intern begeleider richt zich op de wisselwerking tussen dit kind en deze onderwijsleersituatie: wat zijn hierin belemmerende en compenserende factoren? De intern begeleider observeert waar nodig het kind in de groep en / of interviewt het kind en voert gesprekken met de leerkracht en de ouders. Hierdoor ontstaat een diagnostisch beeld dat meer recht doet aan de werkelijkheid.

3.3 Aandacht voor het positieve.

Binnen het HGW zoeken we naar de sterke, compenserende kanten van het kind, van de ouders, van de leerkracht, van de groep en van de school. We zwakken daarmee de zorgen niet af. Het is en - en: er zijn zorgen én er zijn sterke en positieve kanten. Dit geldt voor ieder kind, voor iedere leerkracht en voor iedere ouder. De vraag is:

- Hoe kan hij/zij het **wel**?
- Wat wil hij/zij **wel**?

Positieve kenmerken zijn goed te benutten in de aanpak. Deze kan hierdoor effectiever worden. Het blijkt in de praktijk makkelijker iets sterks uit te breiden dan iets zwaks te veranderen.

3.4 Constructieve samenwerking.

Tijdens het HGW praten de leerkracht, de ouders, de intern begeleider en eventueel de externe deskundige met elkaar. Ze praten open en duidelijk over hun bedoelingen. In de samenwerking heeft een ieder vanuit zijn eigen rol en deskundigheid een wezenlijke bijdrage. Ook het kind kan naar zijn mening worden gevraagd.

- **De leerkracht** is de onderwijsprofessional die het kind als leerling het beste kent. De leerkracht is verantwoordelijk voor het onderwijs, dus ook voor de leerling die extra zorg nodig heeft.
- **De ouders** zijn ervaringsdeskundigen. Zij zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind.
- **De intern begeleider** heeft vakinhoudelijk kennis over diagnostiek en behandeling. Deze moet vertaald worden naar wat dit specifieke kind nodig heeft.
- **De externe deskundige** geeft vanuit zijn / haar specifieke deskundigheid extra informatie.
- **Het kind** kan vaak zelf aangeven wat het wil veranderen en hoe.

Vanuit deze samenwerking ontstaat een kindgerichte aanpak. Waar mogelijk en wenselijk helpt het kind zelf mee bij het bedenken hiervan. Hierdoor is het kind meer gemotiveerd om te werken aan de verbetering van de eigen vaardigheden.

3.5 Systematiek en transparantie.

De intern begeleider werkt stap voor stap en systematisch. Dat is nodig, omdat zij soms in korte tijd zicht moet krijgen op de problemen en de gewenste aanpak. Snel beslissen heeft risico's, zoals het over het hoofd zien van relevante informatie. Daarom wordt het HGPD formulier gebruikt. Dit formulier wordt waar nodig samen met de consultatief begeleidster van het Cedin ingevuld. Dit formulier stuurt en ondersteunt het denken en handelen. Het is een middel, niet een doel. Het fungeert als geheugensteun en bescherming tegen fouten in de besluitvorming.

HOOFDSTUK 4: De cyclus van het handelingsgericht werken

4.1 Intakefase

In de intakefase verzamelen de leerkracht en de intern begeleider informatie en brengen doelgericht de aanmelding in kaart.

De volgende punten komen daarbij aan bod:

- De reden van de aanmelding.
- Wat zijn de hulpvragen?
- Welke zorgen hebben de leerkracht, de ouders en het kind?
- Wat kan volgens hen de oorzaak zijn van het probleem?
- Wat is er al gedaan in de groep en met welk resultaat?
- Wat verwachten de betrokkenen van de begeleiders?

Deze punten worden door de leerkracht geformuleerd op het voorblad van het HGPD formulier.

4.2 Strategiefase

In deze fase kijkt de intern begeleider samen met de leerkracht en de ouders wat ze al weten en wat ze nog meer moeten weten. Soms weten ze genoeg na de intakefase om samen acties te formuleren.

Weten ze nog niet genoeg dan gaan ze door naar de onderzoeksfase.

Er worden onderzoeksvragen geformuleerd die handelingsgericht zijn. Het antwoord moet leiden tot een concreet en bruikbaar advies.

4.3 Onderzoeksfase

In de onderzoeksfase verzamelt de intern begeleider doelgericht gegevens om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Het begrip onderzoek vat de intern begeleider breed op.

Het betreft:

- het testen en toetsen van leerlingen
- het gericht interviewen van de leerkracht en waar mogelijk het kind
- het analyseren van het schoolwerk
- het observeren van interacties in de klas of op het schoolplein

Gebruik makend van de uitkomsten van het onderzoek wordt samen met de leerkracht en de ouders en zo nodig de consultatief begeleidster, het HGPD formulier verder ingevuld. Hierin worden de risico's / belemmerende factoren en de beschermende / compenserende factoren vastgelegd. Ook de gewenste aanpak en de mogelijke acties worden geformuleerd.

In de gesprekken die de betrokkenen samen voeren, kan de aanpak gecontinueerd of bijgesteld en/ of uitgebreid worden.

4.4 Zorgdocumenten

Tijdens de HGPD gesprekken wordt het HGPD formulier ingevuld en worden acties geformuleerd. Ook wordt vastgelegd wie verantwoordelijk is voor het uitvoeren van die acties. Dit formulier wordt bijgehouden en bewaard door de intern begeleider. De afspraken krijgen de leerkrachten per mail. Alle groepsleerkrachten maken voor hun groep evaluaties en analyses. Alle handelingen m.b.t. de zorg aan leerlingen worden vastgelegd. De leerkracht zet in de dagplanning welke leerling die dag extra zorg / hulp krijgt en waarmee.

In de groepsevaluatie kijkt de leerkracht naar de uitslag van de (cito) toetsen. De leerkracht analyseert, verklaart en kijkt wat hij/ zij kan doen om de resultaten te verbeteren.

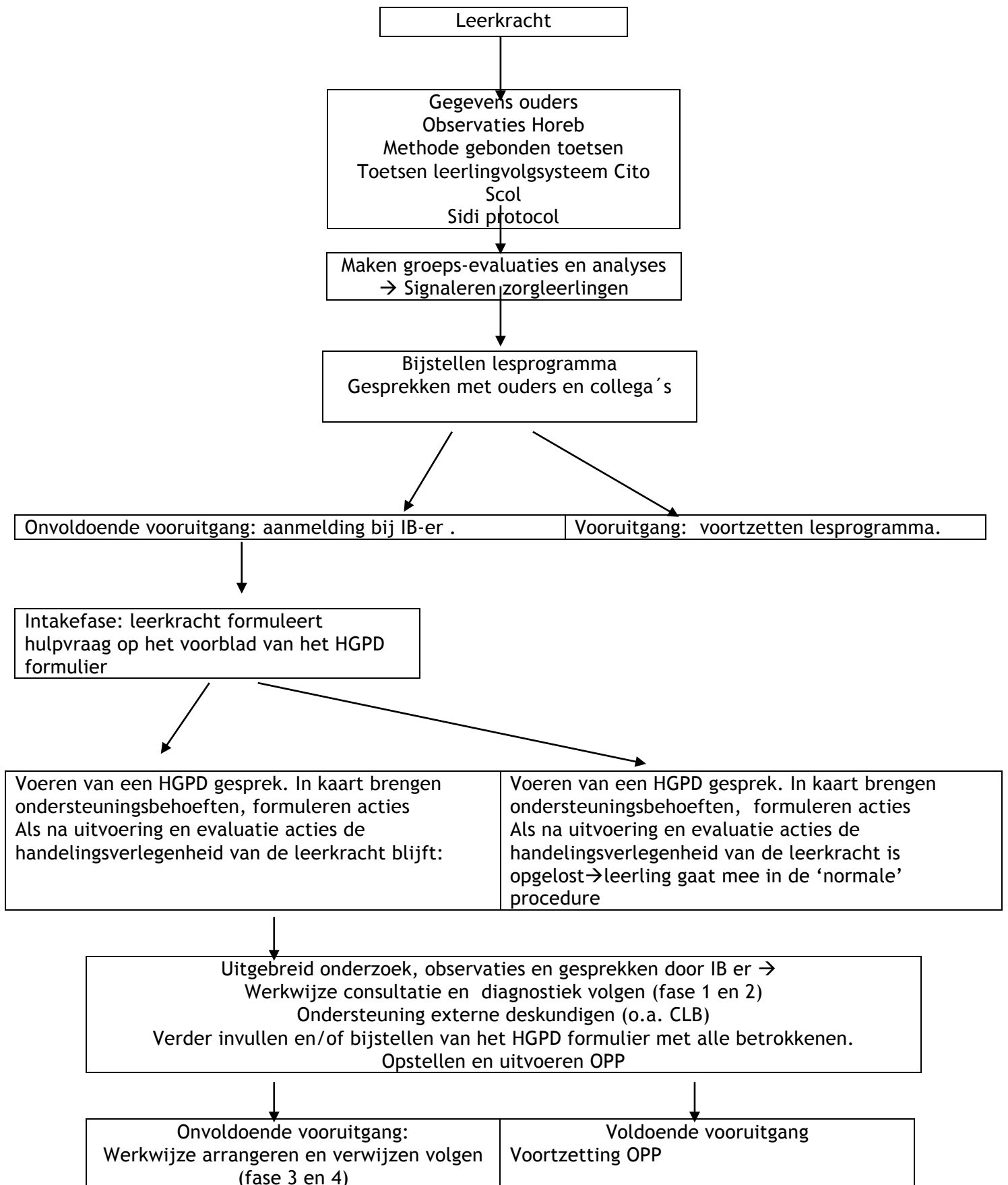
In de groepsanalyse beschrijft de leerkracht de resultaten en de onderwijsbehoeften van elke individuele leerling. Welke instructie, opdrachten, materialen, activiteiten, feedback en groeperingvormen heeft deze leerling nodig om verder te komen.

Deze groepsanalyse vormt een richtlijn voor de leerkracht zelf, maar is ook belangrijk voor de overgang naar de volgende groep.

Al deze documenten worden in de zorgmap bewaard. Ze worden minimaal elk half jaar geëvalueerd en bijgesteld.

Alleen in uitzonderlijke gevallen krijgen de leerlingen nog een individueel handelingsplan of een Ontwikkelingsperspectief (OPP)

4.5 Schematische weergave van het handelingsgericht werken

HOOFDSTUK 5: Extra ondersteuning

5.1 De procedure

De school streeft ernaar om ook leerlingen met een beperking een plek te geven. Er zijn leerlingen op school met o.a. een aandachtstoornis, een stoornis in het autistisch spectrum, een motorische beperking, een gehoorprobleem of een spraaktaalstoornis.

Deze leerlingen hebben vaak veel extra zorg van de leerkracht nodig.

Ook het groepsproces is belangrijk bij de ondersteuning van deze leerlingen.

Welke leerlingen de school in het kader van Passend Onderwijs een plek kan geven staat beschreven in het Schoolondersteuningsprofiel (SOP).

Binnen ons schoolbestuur wordt de volgende werkwijze gehanteerd voor consultatie, diagnostiek, arrangeren en verwijzen:

Vier Fasen

Hieronder beschrijven wij vier fasen in het proces rond consultatie, diagnostiek, arrangeren en verwijzen. In de eerste fase kan de school zelf passend onderwijs bieden zonder daarvoor externen in te schakelen. In de tweede fase vraagt de school om advies van een externe of laat een onderzoek uitvoeren. Na deze inzet van externe expertise is de school zelf in staat de leerling passend onderwijs te bieden. In fase 3 is er meer nodig om de leerling de gewenste ondersteuning te kunnen geven. De school vraagt een arrangement aan via de Commissie Passend Onderwijs. Denk hierbij aan bijvoorbeeld de inzet van een aantal uren onderwijsassistentie of aan het aanpassen van de leeromgeving van de leerling. Met behulp van dit arrangement kan de school vervolgens passend onderwijs bieden aan deze leerling. In fase 4 is de school niet (meer) in staat om passend onderwijs te bieden aan de leerling. De school begeleidt de leerling en zijn ouders naar een andere school; S(Bao) of So.

Vier fasen	Toelichting	Spelers
1. Wat kunnen wij <u>zelf</u> ?	De school is zelf in staat de leerling passend onderwijs te bieden zonder externen in te schakelen. (zie <i>basisondersteuning hoofdstuk 3</i>)	Groepsleerkracht, IB-er, ouders, directeur, team
2. Wat kunnen wij <u>na</u> ?	De school is zelf in staat de leerling passend onderwijs te bieden na het inschakelen van externe hulp (consult / advies / onderzoek) Denk daarbij aan de consultatief begeleider, gedragsspecialist of andere deskundige (zie <i>basisondersteuning hoofdstuk 3</i>)	Groepsleerkracht, IB-er, ouders, directeur, team + consultatief begeleider, gedragsspecialist of andere deskundige
3. Wat kunnen wij <u>met</u> ?	De school is in staat de leerling passend onderwijs te bieden d.m.v. een arrangement Bijvoorbeeld door het inzetten van	Groepsleerkracht, IB-er, ouders, directeur, team + consultatief begeleider, gedragsspecialist of andere

	een onderwijsassistent of het inrichten een aangepaste werkplek voor een leerling etc. (zie hoofdstuk 5.2 De Komeet)	deskundige Commissie Passend Onderwijs NB Arrangementen voor cluster 1 en 2 worden bij deze organisaties aangevraagd.
4. Wat kunnen wij <u>niet</u> ?	De school is niet in staat de leerling passend onderwijs te bieden en begeleidt de leerling en zijn ouders naar een andere school: S(Bao) / SO.	Groepsleerkracht, IB-er, ouders, directeur, team + consultatief begeleider, gedragspecialist of andere deskundige Dit loopt via de Commissie Passend Onderwijs en de CVA (SBO, cluster 3 en 4) en de CVO (cluster 1 en 2)

Leidraad in bovengenoemde fasen is “De Procesgang Handelingsgericht Arrangeren” van de werkgroep Arrangeren SWV PO 20.01 Passend Onderwijs (mei 2014).

Dit betekent concreet:

1. dat de basisschool samen met de consultatief begeleider of de gedragspecialist:
 - de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart brengt;
 - inventariseert wat de extra ondersteuningsbehoeften van de leerling zijn o.b.v. zijn/haar onderwijsbehoeften;
 - een ontwikkelingsperspectief opgesteld wordt voor het realiseren van de extra ondersteuning voor de leerling binnen de eigen basisschool;
 - afgewogen wordt of de extra ondersteuningsbehoeften de mogelijkheden van de basisschool overstijgen.
2. dat aanmelding bij de Commissie Passend Onderwijs plaatsvindt, indien:
 - het ontwikkelingsperspectief onvoldoende of geen effect sorteert;
 - de extra ondersteuningsbehoeften van de leerling de mogelijkheden van de basisschool overstijgen.

Commissie Passend Onderwijs

In 2015 -2016 bestaat de kern van de commissie passend onderwijs uit Lisan Hofman, Lucia Lindhout, Martijn Weersma, Jos Boerema en Ingrid van der Woude. Directeuren en hun IB-ers kunnen afspraken maken met deze commissie m.b.t. toeleiding naar SO / SBO en het toekennen van arrangementen. Zie hiervoor stappen 3 en 4.

5.2 Extra ondersteuning in De Komeet

Sinds het schooljaar 2012-2013 is er een aparte groep op onze school voor kinderen die zeer slecht kunnen functioneren in de eigen groep. Deze groep heeft de naam 'de Komeet' gekregen. In deze groep worden kinderen opgevangen die:

- zeer prikkelgevoelig zijn
- zich heel slecht kunnen concentreren
- een heel specifieke didactische aanpak nodig hebben
- een bedreiging vormen voor andere kinderen in de groep.

In deze groep werken dagelijks een leerkracht en een geselecteerde vrijwilliger. In de Komeet kunnen hooguit 10 kinderen worden geplaatst.

De Komeet is er alleen 's ochtends.

In de Komeet hebben alle kinderen een eigen afgeschermd leer-/werkplek.

In principe zijn de leerlingen een hele ochtend in de Komeet. Alleen in de pauze, tijdens excursies, verjaardagen en gymlessen en 's middags zijn ze in de eigen groep.

Sommige kinderen kunnen aan de instructie in de eigen groep meedoen. Dat verdient volgens ons de voorkeur. Na de instructie gaan ze dan werken in de Komeet. Dit wordt per kind bekeken.

Zorg op onze school is maatwerk. Er wordt per zorgleerling gekeken wat wenselijk en haalbaar is.

De groepsleerkracht blijft wel eindverantwoordelijk. De leerkrachten die in de Komeet werken houden een logboek bij dat door de groepsleerkracht ingezien en aangevuld kan worden. Er is regelmatig formeel en informeel overleg tussen de leerkrachten van de Komeet en de groepsleerkrachten.

5.3 Taken Komeet leerkracht:

Naast het werken in de Komeet hebben de leerkrachten de volgende taken:

- Ondersteunen en adviseren groepsleerkracht
- Zo nodig helpen bij het aanpassen van het lesprogramma voor het kind
- Uitzoeken en aanschaffen ondersteunend (les)materiaal
- Ontwikkelen stappenplannen / dagritmekaarten / woedethermometer enz.
- Vergroten zelfinzicht
- Leren reflecteren op het eigen gedrag
- Versterken zelfbeeld
- Leren omgaan met stress
- Leren omgaan met de eigen beperking
- Aanleren nieuwe vaardigheden
- Verhogen motivatie door positieve ervaringen op te doen
- Onderhouden van contacten met de groepsleerkracht, de ouders en externe begeleiders
- Bewaken voortgangsproces
- Evalueren en waar nodig bijstellen van de ontwikkelingsperspectieven i.s.m. de intern begeleider.
- Ondersteuning bieden bij de keuze van een school voor voortgezet onderwijs

Het streven is alle kinderen zo goed mogelijk binnen de school te begeleiden. Als alle inspanningen onvoldoende resultaat geven en het welbevinden van het kind, de groep of de leerkracht in het gedrang komt, wordt in overleg met alle betrokkenen, overgegaan tot aanmelding bij de Commissie Passend Onderwijs voor het verkrijgen van een Toelaatbaarheidsverklaring voor het speciaal basisonderwijs of het speciaal onderwijs.

5.4 Het ontwikkelingsperspectief (OPP)

Voor alle kinderen die extra ondersteuning krijgen wordt een ontwikkelingsperspectief gemaakt .

Hoofdstuk 6: Afspraken

6.1 Overgang van groep 2 naar groep 3:

In de groepen 1 en 2 wordt de ontwikkeling van de kinderen gevolgd met behulp van het leerlingvolgsysteem HOREB. De leerkrachten doen handelingsgerichte observaties en noteren regelmatig de dingen die iets zeggen over de ontwikkeling van een kind in het kinderdagboek. In het logboek(onderdeel van de HOREB) wordt bij gehouden welke activiteiten de kinderen doen en hoe ze die uitvoeren. De leerkrachten letten gericht op het aanbod per leerling.

Als een kind de voorwaarden om naar groep 3 te gaan onvoldoende beheerst dan wordt dit met de ouders besproken. De zogenaamde ‘herfstkinderen’ worden altijd met de ouders besproken. Pas in mei wordt voor deze kinderen met de ouders samen een definitief besluit genomen over de overgang naar groep 3.

De leerkrachten nemen de volgende aspecten mee in hun overweging:

- Lees- en rekenvoorwaarden
- Zelfstandigheid
- Communicatie vaardigheden
- Taalontwikkeling en woordenschat
- Betrokkenheid / inbreng
- Sociaal emotionele ontwikkeling
- Motorische ontwikkeling
- Zelfvertrouwen
- Werkhouding / taakgerichtheid
- CITO toetsen die in groep 2 zijn afgenomen.

6.2 Doubleren:

Wanneer de prestaties van een leerling ver achterblijven bij wat van hem / haar verwacht mag worden kan overwogen worden het kind te laten doubleren. Een leerkracht moet dan wel de verwachting hebben dat het kind voldoende capaciteiten bezit, maar dat het meer tijd nodig heeft om zich optimaal te kunnen ontplooiën.

Als een leerkracht denkt aan zittenblijven dan bespreekt hij / zij dat al bij de eerste rapportbespreking met de ouders. Is deze stap direct duidelijk voor de ouders dan kan besloten worden het kind aangepaste stof te geven zodat de ‘druk van de ketel’ gaat. Het kind kan dan op zijn eigen tempo en niveau de stof van die groep doorlopen, waardoor een betere basis ontstaat.

Zijn er twijfels dan wordt de leerling met de intern begeleider besproken.

De leerkracht vult samen met de ouders en de intern begeleider een schema in waarin wordt afgewogen wat voor- en wat tegen het zittenblijven pleit. Op grond van dit schema kan een weloverwogen beslissing worden genomen. Dit maakt de afweging voor de ouders en de leerkrachten in de komende jaren inzichtelijk.

6.3 Ontwikkelingsperspectief:

Een leerling krijgt een ontwikkelingsperspectief wanneer hij voor twee vakken een achterstand heeft van 1 - 1 ½ jaar. Het ontwikkelingsperspectief komt tot stand nadat de leerling is besproken met de consultatief begeleider. Soms zijn de prestaties van een kind constant en is het beeld duidelijk, dan is een IQ onderzoek niet nodig. Bij twijfel kan besloten worden eerst een IQ onderzoek af te nemen.

Dyslectische kinderen of kinderen met complexe werkhouding en/ of concentratie problemen krijgen zo nodig een ontwikkelingsperspectief voor één vak. We streven ernaar alle kinderen minimaal op het fundamenteel referentieniveau te krijgen. Soms lukt dit echter niet. De wijze waarop de stof in een reguliere methode wordt aangeboden sluit dan niet aan bij deze leerlingen. De leerlingen gaan verder werken met materiaal dat beter past bij hun niveau en hem / haar daarmee een betere basis verschaft. De verantwoording hiervoor wordt in het ontwikkelingsperspectief beschreven.

In het ontwikkelingsperspectief wordt aangegeven welke doelen er in een bepaalde periode behaald moeten worden. Uitgaande van de laatste CITO gegevens wordt uitgerekend hoeveel onderwijsmaanden het kind scoort en wat een reële voortuitgang zou kunnen zijn. Ook wordt in het ontwikkelingsperspectief aangegeven wat het uitstroomperspectief van een leerling is en welke vorm van voortgezet onderwijs haalbaar is.

Afhankelijk van het niveau van de leerling en de organisatorische mogelijkheden in of buiten de groep wordt de leerstof zoveel mogelijk aangepast.

Er wordt gewerkt met speciale leerstof voor zwakke leerlingen of met een boek van een lagere groep. De organisatie staat beschreven in de dagplanning.

Tot en met groep 5 proberen we alle leerlingen zoveel mogelijk met de methode mee te laten werken. Ze krijgen verlengde instructie en extra oefenmateriaal voor bepaalde onderdelen van de stof.

Alleen voor de leerlingen met een arrangement wordt altijd een ontwikkelingsperspectief geschreven.

(zie ook het protocol ontwikkelingsperspectief)

6.4 Compacten en verrijken:

Als kinderen altijd een A+ of A score halen voor een bepaald vak dan heeft het niet genoeg aan de reguliere stof uit de methode. Het kind dient op een hoger niveau te worden uitgedaagd.

In de nieuwe methodes voor rekenen en technisch lezen die door de school zijn aangeschaft worden drie niveaus gehanteerd. Overbodige herhalingsstof is daarin geschrapt. De tijd die daarmee wordt uitgespaard wordt gevuld met verrijkingsstof. Naast de plusboekjes van de methode zijn er in de orthotheek materialen te vinden met uitdagende leerstof op het gebied van taal, rekenen en begrijpend lezen. Op de weektaak vult de leerkracht de opdrachten die in een bepaalde week gemaakt moeten worden in. De leerkracht ruimt tijdens het zelfstandig werken of de inloop tijd in om uitleg te geven aan de leerlingen over de te maken taken voor die week.

6.5 Versnellen (klas overslaan):

Versnellen wordt bijna nooit toegepast. Alleen in uitzonderlijke gevallen als blijkt dat een leerling niet gelukkig is met het aanbod in de groep en een bijzonder grote voorsprong heeft kan overwogen worden het kind een klas over te laten slaan.

Deze afweging komt altijd tot stand in nauw overleg met de ouders, de groepsleerkracht, de consultatief begeleider en de intern begeleider. Zo nodig wordt een intelligentieonderzoek gedaan. Er worden HGPD gesprekken gevoerd en het kind krijgt een leeronderzoek door de intern begeleider. De consultatief begeleider wordt bij de besprekingen betrokken. De aanpak en het aanbod worden bijgesteld en er volgt na 6 weken een evaluatie. Zijn deze maatregelen niet voldoende en voldoet het kind aan de onderstaande criteria dan kan alsnog versnellen overwogen worden.

Criteria voor versnellen zijn:

- Het kind heeft niet genoeg uitdaging ondanks het compacten en verrijken.
- Het kind heeft psychosomatische klachten (buikpijn, hoofdpijn)
- Het kind gaat niet meer met plezier naar school.
- Het kind heeft een voorsprong van minimaal 10 DLE op zijn leeftijdgenoten.
- Het kind is sociaal-emotioneel in staat om te functioneren in een hogere groep.

Hoofdstuk 7: Sociaal- emotionele ontwikkeling

7.1 SCOL

Het vermogen om zich sociaal competent te gedragen, komt kinderen niet aangewaaid. Het belang van sociaal vaardig gedrag ondervindt elke leerkracht echter dagelijks in de lespraktijk. Naarmate de groep zich sociaal competenter gedraagt, verbetert de sfeer in de groep. Kinderen voelen zich veilig, zijn gemotiveerd en presteren beter. Ook voor de leerkracht levert dit belangrijke 'winst' op. Minder ergernis en frustratie, meer tijd voor individuele ondersteuning van leerlingen die dit nodig hebben; kortom een duidelijke win-win-situatie! Om zich sociaal competent te kunnen gedragen, hebben kinderen kennis en vaardigheden nodig; al doende ontwikkelen zij een sociaal competente houding.

- Kennis: weten hoe het 'hoort'.
- Vaardigheden: die kennis in praktijk kunnen brengen.
- Houding: die kennis en vaardigheden ook in praktijk willen en durven brengen.

Om gestructureerd te werken aan de ontwikkeling van sociaal competent gedrag, gebruiken wij het leerlingvolgsysteem Scol voor de groepen 3 t/m 8. In de groepen 3, 4 en 5 vullen alleen de leerkrachten vragenlijsten in. In de groepen 6 t/m 8 vullen naast de leerkrachten vullen ook de leerlingen vragen over hun sociaal-emotionele ontwikkeling in. De resultaten worden vervolgens met die van de leerkrachten vergeleken. Met de SCOL-scores brengen we de sociale competentie van onze leerlingen systematisch in kaart. We gebruiken SCOL om:

- de ontwikkeling van sociale competenties op klasse- of op schoolniveau planmatig aan te pakken;
- leerlingen, die extra ondersteuning nodig hebben, snel op het spoor te zijn.

7.2 Rots en Water training

Het Rots & Water programma kan worden beschouwd als een weerbaarheidsprogramma. Rots & Water heeft als doel het verbeteren van zelfbeheersing, zelfreflectie, zelfvertrouwen, en communicatieve en sociale vaardigheden. Daarnaast zijn de preventie van geweld en van seksueel geweld, het leren maken van eigen keuzes en het leren gaan van een eigen weg belangrijke thema's.

Rots en Water maakt gebruik van een psychofysieke didactiek, wat inhoudt dat startend vanuit een fysieke invalshoek, mentale en sociale vaardigheden worden aangereikt en verworven. Actie (spel, spelen en simpele zelfverdedigingsvormen) wordt afgewisseld door momenten van zelfreflectie en kringgesprekken.

In het schooljaar 2015-2016 hebben 5 leerkrachten van onze school de driedaagse opleiding **Rots en Water trainer** gevolgd. Zij zijn gecertificeerd Rots en Water trainers. Het certificaat stelt hen in staat met alle 18 lessen van het programma te werken binnen onze school. Tevens hebben alle leerkrachten een introductiemiddag Rots en Water gevolgd. Komend schooljaar (2016-2017) gaan er weer twee leerkrachten naar de tweedaagse opleiding **Rots en Water basisschoolbreed**.

7.3 Kindercoach

Op Het Ruimteschip is Louisa Bosma (groepsleerkracht van groep 3) op dinsdagmiddag aan het werk als kindercoach. Het doel van de coaching is ondersteuning bieden en begeleiden naar verandering en verbetering.

De kindercoach leert kind (en hun ouders) hoe zij hun problemen gemakkelijker kunnen oplossen. Hiervoor leert het kind vaardigheden die passen bij de leeftijd en die het kind sterker maken. Ouders leren hoe ze hun kind kunnen ondersteunen tijdens deze verandering..

Op onze school is de kindercoach er voor kinderen met leerproblemen of andere problemen die spelen op school.

Meestal zijn 2 tot 5 afspraken voldoende om samen oplossingen te vinden waardoor kinderen weer verder kunnen.

De kinderen die bij ons op school naar de kindercoach worden doorverwezen zijn kinderen die te maken hebben met:

- Hooggevoeligheid en pesten
- Omgaan met druk gedrag (ADHD) en
- Emotionele problemen als gevolg van echtscheiding, verdriet en rouw
- Boosheid, faalangst.
- Problemen in contact met andere kinderen.(ASS)

Traject:

- Overleg met IB-er of dit een mogelijkheid is voor het kind.
- Bespreken met ouders of dit iets is voor het kind tijdens oudergesprek of HGPD gesprek.
- Aanmelden bij de kindercoach
- Invullen aanmeldingsformulier.
- Plaatsing op dinsdagmiddag bij de kindercoach.
- Terugkoppeling vindt in eerste instantie plaats door de coach via de groepsleerkracht.

- Mocht de groepsleerkracht willen dat de coach bij het oudergesprek/HGPD gesprek aanwezig is dan kan dit.
- Coach bespreekt van te voren met het kind wat ze mag vertellen of laten zien.

De kindercoach maakt gebruik van de technieken van oplossingsgericht werken, Rots en Water en Kids Skills.

Hoofdstuk 8: Ketenpartners

Soms is het voor leerlingen wenselijk of nodig dat er contact wordt gezocht met hulpverlening buiten de school. Onze school maakt deel uit van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs PO 20.01, het samenwerkingsverband voor de scholen in de provincie Groningen en gemeente Noordenveld.

De scholen in het samenwerkingsverband maken afspraken over de ondersteuning aan leerlingen en de bekostiging daarvan zie:

<http://www.passendonderwijsgroningen.nl/SWV-PO20-01/>.

Via het samenwerkingsverband worden ook afspraken gemaakt over de mogelijkheden van extra onderwijssteuning binnen en buiten de school. In onze gemeente is er één school voor Speciaal Basisonderwijs: de Zwaaiikom. In dit hoofdstuk beschrijven wij de Ketenpartners, die wij kunnen inschakelen. We maken onderscheid tussen ketenpartners in de zorg en ketenpartners bij de onderwijssteuning.

Ketenpartners in de zorg:

8.1 GGD - de jeugdgezondheidszorg op school

In de provincie Groningen wordt de jeugdgezondheidszorg voor kinderen van 0-19 jaar uitgevoerd door GGD Groningen. Tot de leeftijd van 4 jaar gaan ouders met hun kinderen daarvoor naar het consultatiebureau. Vanaf het vierde jaar komen de medewerkers van de Jeugdgezondheidszorg twee keer in de schoolloopbaan van een kind op de basisschool (groep 2 en groep 7).

De Jeugdgezondheidszorg doet het volgende tijdens de basisschoolperiode:
Onderzoek van gehoor, gezichtsvermogen, lengte en gewicht.

Alle ouders van de kinderen in groep twee en groep 7 krijgen een vragenlijst. De ouders worden niet meer standaard uitgenodigd bij het onderzoek door de doktersassistente. Mochten ouders wel aanwezig willen zijn dan kunnen ze dit telefonisch aangeven.

Ook de leerkrachten krijgt een signaleringslijst. Op deze lijst kan de leerkracht bijzonderheden over kinderen in zijn/haar groep aangeven.

Deze signaleringslijst is eveneens door leerkrachten van de groepen 1,3,4,5,6,8 te gebruiken als zij zich zorgen maken over een leerling.

Vaccinaties

Alle 9-jarige kinderen ontvangen een uitnodiging van de GGD voor de vaccinaties DTP en BMR. Ze worden gevaccineerd om te voorkomen dat ze besmettelijke ziektes als bof, mazelen of rode hond krijgen.

Alle 12-jarige meisjes ontvangen ook nog 2 keer een uitnodiging voor de HPV-vaccinatie. Deze vaccinatie is bedoeld om hen te beschermen tegen baarmoederhalskanker.

Vragen, twijfels

De meeste ouders hebben wel eens vragen of twijfels over de groei en ontwikkeling van hun kind. Bijvoorbeeld: Mijn kind is veel kleiner dan klasgenootjes. Is dat normaal? Ik vind het lastig om grenzen te stellen voor mijn kind. Hoe kan ik dat verbeteren? Mijn kind kan moeilijk meekomen met sport. Kan ik daar wat aan doen? Eet mijn kind wel goed? Met al deze vragen kunt u terecht bij de Jeugdgezondheidszorg van GGD Groningen. Het maakt daarbij niet uit in welke groep het kind zit.

De verpleegkundige houdt regelmatig spreekuur op school of het Centrum voor jeugd en gezin. Op school is bekend waar en wanneer dit spreekuur is.

Informatie over gezondheid en opvoeding

Ook op de website van GGD Groningen is veel informatie te vinden over gezondheid en opvoeding. Bijvoorbeeld over zindelijkheid, de seksuele ontwikkeling, pesten of ruzies tussen kinderen (www.ggd.groningen.nl/jeugd-opvoeding). Ook hanteert de GGD verschillende protocollen, o.a. het protocol zeden zaken en maatschappelijke onrust

In dit handboek zijn verschillende protocollen als bijlage opgenomen die door de GGD zijn opgesteld.

8.2 De case manager jeugd

De case manager jeugd werkt vanuit het Sociaal team van onze wijk. Minimaal één keer per maand komt zij op school samen met de schoolverpleegkundige van de GGD. De intern begeleider de case manager jeugd en de schoolverpleegkundige bespreken leerlingen en gezinnen waar zorgen om zijn ieder vanuit zijn eigen discipline.

De case manager jeugd probeert hulp te bieden in een vroegtijdig stadium aan school, ouder(s) en kind(eren) door:

- hulp te bieden aan ouder(s) bij opvoedingsvragen, om zodoende de leerprestaties, het gedrag en het welbevinden van het kind te verbeteren;
- met de school/leerkracht te verhelderen wat de oorzaak is van een probleem van het kind op school;
- ouders te begeleiden naar gespecialiseerde hulpverlening;
- de maatschappelijk context van het kind te verduidelijken en zo mogelijk / nodig helpen verbeteren.

8.3 De meldcode

Alle professionals die met kinderen, gezinnen of volwassenen werken, zijn verplicht om in actie te komen bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. De meldcode beschrijft in stappen wat bijvoorbeeld een arts, verpleegkundige of leraar moet doen. In het Basismodel meldcode is toegelicht welke 5 stappen in elk geval in de meldcode moeten staan.

Stap 1: in kaart brengen van signalen.

Stap 2: overleggen met een collega en eventueel raadplegen van Veilig Thuis

Stap 3: gesprek met de ouders van de leerling.

Stap 4: wegen van het geweld of de kindermishandeling.

Stap 5: beslissen: hulp organiseren of melden.

In het protocol 'Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' hebben we deze stappen uitgewerkt. (zie bijlage)

8.4 De verwijfsindex

Soms krijgt een leerling hulp van verschillende organisaties tegelijk. Het is belangrijk dat ze dat van elkaar weten. Ze kunnen de ondersteuning, zorg of hulp dop elkaar afstemmen en voorkomen dat zij langs elkaar werken of dat er teveel hulpverleners in één gezin komen. Daarom bestaat er een verwijfsindex zorg en onderwijs.

Deze online index laat zien welke hulpverleners betrokken zijn. De hulpverleners zoeken contact met elkaar, zodat ze snel de juiste zorg kunnen geven. De ervaring leert inmiddels wel, dat het bij deze processen heel belangrijk is om snel vast te stellen wie de regiehouder is en wie wat van plan is te gaan doen. Bij ons kunnen de directie en de IB'er een melding maken in de verwijfsindex.

Ketenpartners in de onderwijs ondersteuning:

8.5 Ambulante begeleiding cluster 2 leerlingen

Op onze school is een aantal leerlingen met een arrangement van cluster 2. Dit zijn Kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS). De leerkrachten en kinderen die te maken hebben met TOS worden begeleid door een ambulante begeleider.

Ambulante begeleiding (AB) is een vorm van hulp bedoeld om leraren die leerlingen met een arrangement in hun groep hebben met (ortho)pedagogische, didactische en diagnostische aanwijfsingen te ondersteunen. De ambulante begeleiding (AB) draagt bij aan de verbreding van de ondersteuning voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften door het vergroten van de deskundigheid van de leerkracht, door collegiale consultatie, observatie en gerichte begeleiding.

Een ambulante begeleider maakt jaarlijks een begeleidingsplan (BP). Een begeleidingsplan geeft aan welke ondersteuning- en begeleidingsbehoeften een leerling heeft en wordt door betrokkenen als hulpmiddel in het overleg met de ouders gebruikt. Een begeleidingsplan (BP) is tevens een document waarin op overzichtelijke wijze de reeds bekende informatie over de problemen van een leerling in kaart zijn gebracht. De leraar gebruikt dit BP bij het maken van een Ontwikkelingsperspectief (OPP). De AB-er komt op de school om het ondersteuningstraject te monitoren. De ontwikkeling van de leerling wordt met de leerkracht doorgesproken. Leerlingen (!) en ouders worden tijdig en frequent geïnformeerd.

Ambulante begeleiding is ook mogelijk wanneer de leerling teruggeplaatst is vanuit het speciaal onderwijs in het regulier onderwijs.

8.6 Expertiseteam

Het expertiseteam bestaat op dit moment uit een gedragspecialist en een orthopedagoog. Het team is in dienst van het schoolbestuur.

Vier keer per jaar kan een school standaard gebruik maken van het expertiseteam om leerlingen met complexe problemen te bespreken.

Daarnaast kan het expertiseteam op vraag van de school worden ingeschakeld. Samen met de leerkracht en de intern begeleider worden kinderen met leer- en gedragsproblemen besproken, zo nodig onderzocht en een tijd gevolgd.

De orthopedagoog kan kindgericht onderzoek als deel van de probleem - analysefase.

De gedragspecialiste doet observaties en houdt kind-gesprekken. Ze brengt de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften in kaart.

Het expertiseteam kan de school ook ondersteunen bij de optimalisering van het zorgsysteem.

Het expertiseteam heeft een directe lijn met de Commissie Passend Onderwijs (CPO). Kinderen die ingebracht worden bij deze commissie zijn altijd eerst al een aantal keer met het expertiseteam besproken. (Voor de werkwijze van de Commissie Passend Onderwijs verwijs ik naar bijlage 3)

8.7 IB-netwerk

Om het belang van ‘gezamenlijke verantwoordelijkheid’ voor de onderwijszorg binnen ons bestuur te versterken, ervaringen uit te wisselen en elkaar te inspireren, is een lerend IB-netwerk in Hoogezand Sappemeer ingericht.

Dit netwerk komt ongeveer zes keer per jaar bij elkaar.

De belangrijkste doelstelling is: leren van elkaar en werken aan Passend Onderwijs op schoolniveau. In het netwerk wordt onderling informatie uitgewisseld, beleid wordt besproken en er wordt meegedacht bij veranderingen.

Het beleid van Passend Onderwijs en de kwalitatieve verbetering van de zorg (en bovenscholse zorg) staan hierbij centraal.

Verklaring van veel gebruikte termen en afkortingen

AB = Ambulante begeleiding. De school wordt begeleid door een specialist vanuit het speciaal onderwijs.

CITO = Centraal Instituut voor Toets Ontwikkeling

CLB = Consultatieve Leerling Begeleiding. De leerkracht en/of de intern begeleider bespreken kinderen waar ze vragen over hebben met een orthopedagoog en/of een gedragspecialist.

CVA = Commissie van Advies. Deze commissie gaat over de toelaatbaarheid van leerlingen in het speciaal onderwijs.

Dle = Didactische leeftijds equivalent: hiermee kun je bepalen welk niveau het kind heeft en of er sprake is van achterstand dan wel voorgrond.

EDI = Expliciete Directe Instructie. Bepaalde manier van instructie geven.

GGD = Gezondheidsdienst Groningen

HGW = Handelings Gericht Werken

Diagnosticeren

Haalbare doelen formuleren

Rekening houden met belemmeringen

Compenserende factoren versterken en inzetten

Samenwerken met ouders en kind

Kindgericht plan ontwikkelen en uitvoeren

HGPD = Handelings Gerichte Proces Diagnostiek.

Manier van over een kind praten die het denken en handelen stuurt en ondersteunt.

Factoren en acties worden vastgelegd op een formulier. Handelingsadviezen worden uitgetoetst en regelmatig geëvalueerd en bijgesteld.

HOREB = Handelingsgericht Observeren, Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling. Wordt gebruikt in groep 1 en 2 om de kleuters te volgen in hun ontwikkeling

IB-er = intern begeleider

OGW = Ontwikkelings Gericht Werken

OPP = Ontwikkelingsperspectief. Handelingsplan voor kinderen die niet meer alle leerstof van de groep meedoen.

PO = Primair onderwijs

SCOL = Sociale Competentie Observatie Lijst

SIDI = Signalering en Diagnostisering (hoog) begaafde kinderen

SBO = Speciaal basisonderwijs. In Hoogezand gaat het om "De ZwaaiKom"

SLO = Stichting Leerplan Ontwikkeling

SO = Speciaal onderwijs dit zijn de scholen voor slechtziende en slechthorende kinderen en kinderen met ernstige lichamelijke- of psychische problemen.

SOP = School ondersteuningsprofiel: hierin geeft de school aan welke kinderen ze wel en welke ze niet op kan vangen in het kader van Passend Onderwijs

TOS kinderen = kinderen met een taalontwikkeling stoornis.